

наводиться приклад цукрової промисловості, оскільки цукрові заводи узгоджують свою роботу з плантаторами, заключаючи контракт на поставку цукрових буряків, визначають плантаторам ту чи іншу ціну. Що стосується виробництва пшениці, то незважаючи на те, що обробка її не потребує особливо великих грошових витрат, виручка в більшості не виправдовує працю землевласника. Пояснюється це дією земельного фактору: залежність від настрою хлібних ринків, як місцевих, так і закордонних. У зв'язку з цим автор записки акцентує увагу на необхідності організації виробництва озимого хліба, потребі стабілізувати його ціну. В такому разі праця землевласника не буде залежати від ринкових цін і свавілля скупщиків, а це в свою чергу призведе до зростання прибутку. Наприклад, за час від 1 липня 1901 р. по 1 липня 1902 р. ціна пшениці коливалася між 60 і 85 коп. за пуд, різниця досягала 25 коп. на 1 пуді, коливання ціни на муку досягало 50 коп. з 0. Ціни на пшеницю, вже перемелену в муку, коливалися менше ніж ціни на ту ж пшеницю, але в сирому її вигляді. Також зазначається, що борошномельна справа знаходиться в руках євреїв [12, с. 904].

Олійна промисловість на Україні не мала значної ролі для господарства Південно-Західного краю. Проте слід зауважити, що протягом 1865-1895 рр. вартість виробленої олійної продукції на Україні збільшилась в 15 разів, становлячи в останній рік 1291 тис. крб. [3, с. 84].

Великого поширення в Україні набула тютюнова промисловість. Тютюнництво було зосереджено, головним чином, в руках капіталістичних господарств. Тютюнові фабрики існували у всіх губерніях, але найбільше зосереджувались в Київській – 21 і Подільській – 20. За даними перепису 1897 р. в тютюновому виробництві на Україні було зайнято 5 765 чоловік. [4, с. 52].

Таким чином, Правобережна Україна в цілому, зробили певний крок вперед у своєму економічному розвитку. Незважаючи на це, в порівнянні із Західною Європою, Росія, в тому числі і Україна, поступалися за соціально-економічними показниками. Зростання винокурної, цукрової, тютюнової, борошномельної та олійної промисловості відіграло важливу роль у розвитку капіталістичного сільського господарства, в його технічній перебудові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гульдман В. К. Подольская губерния. Опыт географическо- статистического описания / В. К. Гульдман. – Каменец-Подольский, 1889. – 414 с.
2. Лазанська Т. Історія підприємництва в Україні (на матеріалах торгово-промислової статистики XIX ст.) / Т. Лазанська – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 282 с.
3. Москалюк М. М. Розвиток переробної промисловості у Наддніпрянській Україні в другій половині XIX – початку XX століття / М. М. Москалюк. – Тернопіль: вид. «Рада», 2009. – 336 с.
4. Нестеренко О. О. Розвиток капіталістичної промисловості і формування пролетаріату на Україні в кінці XIX і на початку XX ст. / О. О. Нестеренко. – К.: Держполітвидав УРСР, 1952. – 180 с.
5. Обзор Киевской губернии за 1881 год. – 106 с.
6. Обзор Киевской губернии за 1908 год. – 187 с.
7. Обзор Подольской губернии за 1895 год. – 208 с.
8. Обзор Волынской губернии за 1912 год. – 104 с.
9. Памятная книжка Киевской губернии на 1890 год / [Сост. Д. И. Навротский]. – Киев, 1890. – 352 с.
10. Теличук П. П. Економічні основи аграрної революції на Україні. – К.: Вид-во КДУ, 1973. – 190 с.
11. Труды местных комитетов о нуждах сельскохозяйственной промышленности Киевской губернии за 1903 год. – 1148 с.
12. Труды местных комитетов о нуждах сельскохозяйственной промышленности Подольской губернии за 1903 год. – 1112 с.
13. ЦДІА України у м. Києві – Ф. 442. – Оп. 41. – Спр. 663 – 120 арк. – 1866 р.
14. ЦДІА України у м. Києві – Ф. 442. – Оп. 1. – Спр. 376 – 380 арк. – 1870 р.

Прийдун С.

Науковий керівник – доц. Морська Н. Л.

ОЛЕКСАНДР БАРВІНСЬКИЙ – ПРОСВІТНИК, НАУКОВЕЦЬ ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ

Необхідною передумовою та рушієм державного будівництва і процесу націотворення є активна діяльність національної еліти, яка сповідує державницьку ідеологію. Особливо важлива роль в часи національно-культурного відродження належить науковій інтелігенції. У

цьому контексті актуальним є дослідження діяльності одного з найвидатніших представників західноукраїнської інтелігенції другої половини XIX – початку XX ст. — Олександра Барвінського, визначного громадсько-політичного, культурного діяча, лідера народницького руху в Галичині, педагога, історика, літературознавця та публіциста. За словами О. Романова, Голови Наукового товариства імені Т. Шевченка, «рід Барвінських належить до тих дивовижних сімейних кланів, які, незважаючи на істотне вивищення із загальної народної маси, протягом століть зберігали вірність своєму народові та своїй вірі... Їхній приклад служіння Україні проявився особливо у поколіннях, яким судилось жити в XIX ст. ...» [7, с. 16].

Олександр Барвінський був не просто вченим-теоретиком, але займав посаду Голови Наукового товариства імені Т. Шевченка та Державного секретаря освіти та віросповідання ЗУНР, саме тому дослідження його діяльності є надзвичайно важливим для розуміння особливостей розвитку української освіти та науки в другій половині XIX – на початку XX ст.

Мета статті полягає у дослідженні наукової та громадсько-політичної діяльності Олександра Барвінського як невід'ємної складової національно-культурного відродження українського народу в другій половині XIX – на початку XX ст.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- проаналізувати основні етапи життя Олександра Барвінського, а разом з тим і розвиток його просвітницької, наукової та громадсько-політичної діяльності;
- висвітлити роль Олександра Барвінського у розвитку вітчизняної освіти та науки в контексті національно-культурного відродження українського народу.

Діяльність О. Барвінського досить широко висвітлена в українській історіографії, варто відзначити праці О. Гриба [3], І. Куцого [5], О. Рубльова [8], В. Шендеровського [9], І. Чорновола [10]. Особливо важливе значення належить спогадам самого ж Барвінського «Спомини мого життя», в яких не лише детально описана діяльність автора, але і представлені цікаві документи, зокрема листи Барвінського до М. Лисенка, П. Куліша та інших відомих діячів [1; 2].

Олександр Барвінський народився 8 червня 1847 р. в селі Шляхтинці на Тернопільщині у давньому священничому роді. Барвінські походили зі старого шляхетського роду Барвіч-Барвінських гербу «Jastrzębiec», коріння якого простежувалося від XVI ст. Родина Барвінських належала до тієї нечисельної української громади, яка зберігала і шанувала національну мову і культуру. У другій половині XIX ст. східні галичани переважно говорили польською та німецькою мовами, не виключенням було і греко-католицьке духовенство. Як зазначав сам О. Барвінський у своїх спогадах: «Змалку...чув я дома лише руське слово, дім моїх родичів був щиро руський, хоч поміж тодішніми священничими родинами, особливо на Поділлі, говорено звичайно по-польски» [1, с. 41–42].

Початкову освіту Олександр розпочав у місцевій сільській школі, а в 4-й клас пішов до німецької школи в Тернополі. Гімназія була німецькою, і українській мові відводилося лише дві години на тиждень. Незважаючи на утиски, національна свідомість молоді зростала, і в 1864 р. з'явилась таємна молодіжна організація «Громада», до якої Барвінського залучив його шкільний товариш Іван Пулюй [9, с. 13]. З ранніх років О. Барвінський відзначався чіткою громадянською позицією та був надзвичайно активним в громадському житті. Участь у «Громаді» дозволила майбутньому науковцю глибше ознайомитись з працями відомих тогочасних діячів і проинятися проблемами української освіти та науки. Гімназисти активно займались вивченням творчості Т. Шевченка, П. Куліша, М. Костомарова.

Після закінчення гімназії, батьки наполягали, щоб Олександр продовжив сімейну традицію і став священником, однак у 1865 р. він поступив до Львівського університету на філософський факультет. Серед університетської молоді тих часів Олександр Барвінський належав до найдіяльніших. Будучи студентом університету, він познайомився із Володимиром Шашкевичем, сином Маркіяна Шашкевича; галицьким письменником і журналістом Федором Заревичем (псевдонім Юрко Ворона), поетом Ксенофонтом Климовичем (псевдонім Іван Хмара), письменником Володимиром Левицьким, Логином Лукашевичем, Костем Горбалем, Володимиром Ясеницьким [3, с. 42].

Молоді люди гуртувались довкола національної ідеї і на своїх зустрічах піднімали питання її поширення та популяризації серед української громадськості Галичини. Саме з цією метою, за безпосереднім сприянням Олександра Барвінського, було відновлено львівську

«Громаду». До товариства активно включилися Тит Заячківський, який пізніше став управителем львівської митниці та послом до Галицького сойму, з яким О. Барвінський підтримував дружні стосунки протягом усього життя; Євген Желехівський, згодом автор «Малорусько-німецького словника»; Олександр Огоновський, який в майбутньому став професором Львівського університету; Тит Ревакович, пізніше адвокат, громадсько-політичний діяч; Максим Михалюк, Іван Верхратський, Кость Личаківський, Теофіл Грушкевич, Андрій Січинський, Володимир Ганкевич, Осип Барвінський, Володимир Навроцький. Головою «Громади» спочатку було обрано А. Січинського, але пізніше він відмовився від цієї посади і його місце посів Олександр Барвінський [1, с. 92–93]. Аналізуючи склад відновленої «Громади», можна констатувати, що вона була молодіжним товариством, члени якої склали основу народницького руху, що виник ще в 60-х рр. XIX ст. в Галичині.

Саме молода «Громада» у Львові започаткувала відзначення Шевченківських свят-роковин. Олександр Барвінський, який був безпосередньо знайомий з Миколою Лисенком, надихнув композитора на створення відомого «Заповіту» Тараса Шевченка. Враховуючи брак галицьких видань Шевченківських творів, молоді громадівці з ініціативи Барвінського розпочали підготовку до друку «Поезії Тараса Шевченка» і, як наслідок, протягом 1866–1868 рр. з'являється перший найповніший на той час збірник Шевченківських творів у Галичині під назвою «Поезії Тараса Шевченка» у двох томах. Більше того, Барвінський разом з товаришами по «Громаді» постійно друкувався у львівській «Правді» [3, с. 43].

Активна участь у Львівській студентській «Громаді» мала важливу роль в становленні Олександра Барвінського як громадсько-політичного діяча та науковця. Майже всі члени «Громади» в майбутньому стали видатними культурними та громадсько-політичними діячами, які відіграли винятково важливу роль у національно-культурному русі українців другої половини XIX – на початку XX ст.

Закінчивши з найкращим успіхом навчання в університеті у 1868 р., Олександр отримує посаду помічника вчителя гімназії у Бережанах. Тут він з великим завзяттям береться за створення українських шкільних підручників, яких так потребувало молоде покоління українців, зокрема, Барвінський розпочав підготовку своєї першої читанки з української літератури, в чому йому допомагав П. Куліш. Результатом їхньої співпраці стала поява підручника «Виїмки з українсько-руської літератури». Саме відтоді і був введений в літературу термін «українсько-руський», також Барвінський впроваджував до українських підручників фонетичний правопис, шляхом модернізації кулішівки. Це завдало великого удару по москвофільському руху в Галичині та значно послабило його позиції [9, с. 14].

Новий етап діяльності О. Барвінського розпочався 27 вересня 1871 р., коли його спеціальною комісією було призначено старшим вчителем семінарії в Тернополі. Варто звернути увагу на те, що на початок 70-х років XIX століття на Тернопільщині не було жодної громадсько-політичної організації, яка б активно проявила себе у суспільному житті та національному русі краю. Свідомої української інтелігенції було небагато, тому сформований ними народницький табір був слабкий і неорганізований, міщанство і селянство було байдуже до народних справ. Відчуваючи потребу в піднесенні освітнього рівня українців Східної Галичини, а відтак і пробудження національної самосвідомості, Олександр Барвінський розгорнув на Тернопільщині та по всьому північному Поділлі широку культурно-освітню діяльність. Він усвідомлював, що його покликання полягало в піднесенні рівня освіти нашого народу як однієї із складових процесу формування національної самосвідомості та національно-культурного відродження українців: «З гімназійних і університетських часів, з «Громади» виніс я се розуміне, що нашому народови треба просвіти, щоби его двигнути з морального і матеріального занепаду, щоби его довести до національної свідомості, і підготувати его до сповнення задачі, призначеної ему Провидінем і історією серед інших освічених народів» [1, с. 246].

Саме тому разом з активними діячами Тернопільщини, С. Навроцьким, П. Левицьким, Ю. Герцевим, К. Горбалем, В. Лучаківським та Л. Шухевичем, О. Барвінський розпочав роботу по створенні філії товариства «Просвіта» у Тернополі. Процес створення філії, ускладнювався побоюваннями реакції уряду на активізацію національного руху в Тернополі, тому справа затягнулась до 29 червня 1876 р., коли за ініціативою Головного відділу товариства «Просвіта» зібрались найбільш свідомі члени тернопільської громади на збори. Активну участь взяли не

лише священики та вчителі, але і звичайні селяни та міщани, що було яскравим свідченням зростання національної свідомості тернопільської громади. Головою філії було обрано відомого адвоката Володимира Лучаківського, а Олександра Барвінського – секретарем. Тернопільська філія «Просвіти» об'єднала жителів не лише Тернополя, але і збараського, скалатського, теребовлянського, гусятинського та чортківського повітів, бо в цих повітах на той час ще не були створені власні філії товариства [3, с. 44–45].

Створення філії «Просвіти» сприяло активізації просвітницько-культурної роботи О. Барвінського та його колег серед селян. Саме з ініціативи Барвінського організувалися різноманітні етнографічні виставки та концерти, «фестини», віча, сходини і т. п. Було засновано багато осередків «Просвіти», де проходили культурно-просвітницькі заходи.

Попри свою широку громадську і педагогічну діяльність Олександр Барвінський активно продовжував займатися видавничою роботою, у світ виходить низка його просвітньо-педагогічних публікацій та біографічних розвідок. Серед них можна відзначити «В. Франклін, яко примір чесного, трудящого і ошадного чоловіка» (1883; 2-ге вид. 1891), «Убоге та багате село. [Після Репета обробив Подолянин]» (1883), «Спомини про життя і діяльність Володимира Барвінського» (1884), «Літопис суспільної роботи і сили русинів австрійських» (1885), «Цісар і король Франц Йосиф I, картини з його життя і володіння» (1888, 2-ге вид. 1908), «Києво-Печерська лавра» (1890) та розвідку, присвячену Маркіяну Шашкевичу, написану спільно з І. Чапельським, «З Маркіянової спадщини» [3, с. 45].

Велике значення в просвіті галицьких українців надавав Олександр Барвінський історії, тому на початку 1880-х років він активно починає займатися дослідженнями історії рідного краю та вивчає історичну літературу, що надходила зі Східної України. На замовлення товариства «Просвіта» він пише свою першу працю з історії України. В українській історіографії О. Барвінський відомий, насамперед, як видавець серії історичних монографій «Руська історична бібліотека». Задум цього видання виник під час відвідин ним у 1885 р. Києва й зустрічі із членами «Старої громади», зокрема В. Антоновичем. Проект передбачав публікацію в Галичині монографій провідних істориків Наддніпрянської України. Тематика планованих книг мала бути зорієнтована на висвітлення більш-менш цілісної картини українського історичного процесу. Потреба такого видання обумовлювалася необхідністю наукового обґрунтування тези про єдність історичного процесу в Галичині та Наддніпрянщині. Тому «Руська історична бібліотека» мала стати історично-науковим підґрунтям ідеології народницького руху в Галичині [5, с. 178–179].

Важливим аспектом цих видань була їхня україномовність. Саме «Руська історична бібліотека» започаткувала друк наукової фахової літератури українською мовою, що мало неабияке значення для утвердження української національної ідентичності. Адже до того часу історичні праці в Галичині видавалися так званим «язичієм» [5, с. 179].

Схвальні відгуки, одного з провідних істориків того часу, Володимира Антоновича спонукали Барвінського до написання низки історичних праць. Варто зауважити, якщо літературознавчі погляди Олександра Барвінського формувалися під впливом Пантелеймона Куліша, то історичні – Володимира Антоновича. Великого значення галичанин надавав думці видатного історика, притримувався основних його методичних порад.

Плідна співпраця Олександра Барвінського та Володимира Антоновича тривала протягом багатьох років. Саме в цей період, у будинку Антоновичів, Олександр Барвінський знайомиться з молодим істориком Михайлом Грушевським. О. Барвінський надсилав В. Антоновичу примірники усіх книжок, що друкувалися у видавництві НТШ, та періодичні видання, особисто радився з приводу окремих питань, зокрема відкриття кафедри історії України у Львівському університеті [3, с. 45–46].

У 1888 році Олександр Барвінський переїхав до Львова, де почалася нова сторінка його громадсько-просвітницького життя, як активного члена Товариства імені Т. Шевченка. Вже у 1891 р. його було обрано послом від галицьких українців в австрійський парламент, де Барвінський доклав максимум зусиль для заснування кафедри української історії у Львівському університеті та запрошення очолити її Володимиром Антоновичем. Питання було вирішено позитивно, однак професор Антонович не наважився покинути Київ, посилаючись на похилий вік, а рекомендував замість себе на відкриту кафедру свого кращого учня, молодого Михайла Грушевського.

Безперечно створення кафедри української історії було важливим здобутком національного руху українців, згодом з'явилась ще одна кафедра української мови на філософському факультеті. Більше того, саме з ініціативи та зусиль О. Барвінського Товариство імені Шевченка у 1892 році набуває статусу наукового і при ньому створюються три секції: філологічна, історико-філософська та математично-природничо-лікарська. А вже через рік Олександра Барвінського обирають головою Наукового товариства імені Т. Шевченка, в якому він головує до 1897 р. За редакцією Барвінського виходять перші чотири томи «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка», згодом після обрання Михайла Грушевського Головою НТШ, Барвінський очолює мовну та археологічну комісії Товариства і залишається на цій посаді до самої смерті [2, с. 471–473].

В 90-х рр. XIX ст. О. Барвінський зосереджується також на політичній діяльності, зокрема в 1894 р. його було обрано до Галицького сойму. Більше того, Барвінський стає одним із творців «Нової ери», завданням якої було знайти порозуміння українців з поляками, на основі визнання українців рівноправними політичними партнерами. Про його активну політичну діяльність свідчить і те, що в 1898 р. цісар нагороджує його орденом Залізної Корони. Проте згодом, переконавшись в неможливості політичного компромісу між поляками та українцями, Барвінський переходить в опозицію та відкрито засуджує асиміляційну політику польської адміністрації стосовно українців та вимагає національної автономії українців в Австрії [9, с. 16–17].

Незважаючи на активну громадсько-політичну роботу, О. Барвінський продовжував займатись наукою. Так, у 1904 р. «Просвіта» видала його працю «Історія України-Руси». Багаторазові перевидання праць дослідника в той час, коли українська історична наука пішла далеко вперед, переконливо свідчать про те, що він був загальноновизнаним автором популярного викладу історії. Крім синтетичних праць, дослідник писав також вузькоспеціалізовані розвідки та підручники. До історичної проблематики О. Барвінський часто звертався у своїх численних публіцистичних та літературних статтях, розвідках та виступах [5, с. 180–181]. На окреме дослідження заслуговує обширна мемуарна спадщина історика, адже його «Спомини з мого життя» є по суті викладом історії українського національного руху Галичини XIX ст. [1; 2].

У 1909 р. О. Барвінський вийшов на пенсію як «державний радник, кавалер ордена залізної Корони, член Шкільної крайової ради», і присвячує себе написанню статей, виданню підручників. Він чітко проводить лінію поєднання національного самоусвідомлення та християнського виховання. У 1911 р. він створює партію «Християнсько-суспільний союз», яка об'єднала таких відомих діячів національного руху як Кирило Студинський, Дем'ян Лопатинський та Осип Маковей. Більше того, Християнсько-суспільна партія мала своє представництво в парламенті та Галицькому соймі.

В умовах Першої світової війни Барвінський розгортає активну діяльність з метою актуалізації українського питання в Європі. Маючи контакти і знайомства в урядах, намагається максимально використовувати їх для справи здобуття українським народом власної державності. Варто згадати лише назви статей того часу, автором яких є Барвінський: «Світова війна і українська проблема» (1915 р.), «Український нарід і його значення для Австро-Угорщини» (1916 р.), «Національні і культурні здобутки українців» (1916 р.). Наукова діяльність Барвінського також була належно поцінована у 1916 р., коли віденська «Архівальна рада» присвоює йому наукове звання – члена-кореспондента, а в 1917 р. йому надають титул досмертного члена австрійської Палати панів (Сенату) [9, с. 17–18].

Проте, вершиною його громадсько-політичної діяльності стала участь, 18 жовтня 1918 р. у нарадах Української Національної Ради, що проголосила Західноукраїнську Народну Республіку. А вже 9 листопада 1918 р. Олександра Барвінського було призначено Державним секретарем (міністром) освіти та віросповідання ЗУНР. Як науковець та педагог, Барвінський розробив та розпочав реалізацію освітньої політики ЗУНР, але польська агресія та ускладнення національно-визвольних змагань не дозволили їх повністю втілити в життя. Після поразки української національної революції він відійшов від активної громадсько-політичної діяльності та зосередився на літературознавчих дослідженнях. Помер Барвінський 25 грудня 1926 р., похований у родинній гробниці на Личаківському цвинтарі.

Таким чином, наукова та громадсько-політична діяльність Олександра Барвінського відіграла винятково важливу роль в національно-культурному, а згодом, і політичному

відродженні українського народу другої половини XIX – початку XX ст. Пройшовши кар'єру від помічника вчителя до Голови Наукового Товариства імені Т. Шевченка та Державного секретаря освіти та віросповідання ЗУНР, Барвінський завжди відстоював права та свободи українського народу, був борцем за його соборність та популяризатором ідеї національної єдності західних та наддніпрянських українців та української національної ідентичності. Будучи педагогом, істориком, літературознавцем та публіцистом, Барвінський залишив величезну наукову спадщину, яка є яскравим свідченням того, що незважаючи на бездержавність, освіта та наука завжди були пріоритетними напрямками діяльності української інтелігенції, яка розглядала їх як необхідну передумову державного творення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барвінський О. Спомини з мого життя. Т. 1. / Упор. А. Шацька, О. Федорук. – К.: Смолоскип, 2004. – 528 с.
2. Барвінський О. Спомини з мого життя. Т. 2. / Упор. А. Шацька. – К.: Видавничий дім «Стилос», 2010. – 1120 с.
3. Гриб О. Громадсько-просвітницька і політична діяльність Олександра Барвінського на Тернопільщині / О. Гриб // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – Вип. 1. – С. 29–33.
4. Кравець О. Олександр Барвінський – будівничий української культури / О. Кравець // Рідна школа. – 1998. – № 7–8. – С. 6–7.
5. Куций І. Історіографічна спадщина Олександра Барвінського: концептуалізація історично-цивілізаційних уявлень / І. Куций // Історіографічні дослідження в Україні. – К., 2007. – Вип. 17. – С. 177–200;
6. Онопрієнко В. Перша кафедра української історії / В. Онопрієнко // Київська старовина. – 1994 – № 4. – С. 76–81.
7. Романів О. Сага роду Барвінських / О. Романів // Вісник НТШ – 199. – Ч. 6–7. – С. 16.
8. Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) / О. С. Рубльов. – К.: Інститут історії України НАНУ, 2004. – 648 с.
9. Шендеровський В. Нехай не гасне світ науки / В. Шендеровський. – К.: «Рада», 2003. – 416 с.
10. Чорновол І. Політичний реалізм Олександра Барвінського / І. Чорновол // Сучасність. – № 1. – С. 99–109.

Прийдун С.

науковий керівник – проф. Алексієвець Л. М.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ЯДЕРНОГО РОЗЗБРОЄННЯ УКРАЇНИ

Агресія Росії проти України призвела до руйнування системи міжнародних відносин, яка ґрунтувалась на пріоритетності територіальної цілісності та суверенітету. Ескалація конфлікту країною-агресором та загроза втрати власної державності актуалізували в українському суспільстві та політикумі питання відновлення ядерного статусу України, адже держави, які надали свої гарантії національній безпеці України в обмін на добровільну відмову від ядерного статусу так і не виконали своїх зобов'язань. В цьому контексті особливо актуальним є дослідження зовнішньополітичних аспектів ядерного роззброєння України.

Зауважимо, що за період незалежності з'явилися десятки праць істориків, дипломатів, політологів, які присвячені зазначеній проблематиці. Варто відзначити публікації В. Василенка [2], А. Зленка [9], О. Івченка [10], О. Кондратенка [11], В. Литвина [12], Ю. Щербака [15], які дозволяють простежити особливості формування та реалізації курсу на без'ядерний статус.

Одним з ключових аспектів становлення зовнішньої політики України в умовах незалежності та реалізації стратегії суб'єктності в міжнародних відносинах був курс на без'ядерний статус. Цей курс забезпечував зміцнення міжнародного становища України. На думку В. Литвина, не дотримуючись такої політики було б неможливо здобути підтримку міжнародної спільноти для українського державотворчого процесу [12, с. 633].

За словами А. Зленка від ядерного роззброєння залежала не лише національна безпека України, але і можливість нашої держави посісти місце між цивілізованими державами світу та участь в інтеграційних об'єднаннях. Ситуацію ускладнювало і те, що, незважаючи на вигідність геополітичного становища, Україна після розпаду СРСР залишалась terra incognita для міжнародної спільноти, в Києва ще не було надійних партерів і дипломатична боротьба за